

Przemysław Łozowski
Inst. Anglistyki UMCS
Plac M. Curie-Skłodowskiej 4a
20-031 Lublin

Lublin, 6 maja 2019

**Recenzja osiągnięcia naukowego oraz aktywności naukowej
w postępowaniu habilitacyjnym
dra Władysława Chłopickiego**

1. Ocena ogólna

Po zapoznaniu się z przedłożonymi przez Habilitanta materiałami (autoreferat, teksty publikacji, informacje o działalności akademickiej) wyrażam **jednoznacznie pozytywną opinię** w kwestii oceny Jego osiągnięcia naukowego (Punkt 2 poniżej) oraz aktywności naukowej (Punkt 3). Jeżeli formułuję poniżej opinie krytyczne, mają one charakter rozwiązań alternatywnych lub uwag polemicznych, i nie rzutują na ocenę ogólną.

2. Ocena osiągnięcia naukowego

Przedmiotem oceny jest 15 publikacji (3 artykuły i 12 rozdziałów) stanowiących cykl tematyczny „Dyskurs humorystyczny – poprzez poziomy i gatunki w stronę komunikacji”. Za zasadny uznaję **wyбір/dobór** publikacji w ramach wszystkich 5 składowych cyklu (2.1) oraz doceniam w pełni ich badawczy **wkład** do całego cyklu (2.2). Natomiast uznaję za wadliwą wewnętrzną **strukturę** cyklu i za nieadekwatny jego **temat** przewodni (2.3).

2.1 Dobór publikacji

Gdyby wyizolować wszystkie 5 części cyklu, otrzymalibyśmy w zasadzie zamknięte i zasobne całości problemowe. Istotnie,

I. publikacje 1-3 (patrz „Autoreferat”, s. 3-4) rozwijają zagadnienia ogólne, w tym (i) kwestie rozpoznania zasadniczych mechanizmów humoru, (ii) problem rozróżnienia w dyskursie między humorem i niehumorem, oraz (iii) kwestie terminologiczne z zakresu humorologii;

II. publikacje 4-6 (s. 4) dotyczą analiz materiałowych z zakresu (i) obrazowania, (ii) metonimii, i (iii) kontekstu;

III. publikacje 7-8 (s. 4) koncentrują się na dowcipie jako gatunku humoru w aspekcie (i) jego

dynamiki oraz (ii) uwarunkowania socjologicznego (patrz uwaga 2 poniżej);
IV. publikacje 9-11 (s. 4-5) kontynuują i rozwijają rozważania pragmatyczne wyrażone w publikacjach 7-8, a zatem powracają (i) uwarunkowania socjologiczne w postaci perspektywy odbiorcy, oraz pojawia się potrzeba (ii) zrównoważenia analizy statystycznej z jakościową i (iii) uwzględnienia interdyscyplinarności badań nad humorem;
V. publikacje 12-15 (s. 5) obracają się wokół komunikologii i uwzględniają (i) problem stylu komunikacyjnego definiowanego kulturowo, ze szczególnym uwzględnieniem (ii) ekspresywności, niejednoznaczności i (iii) uwarunkowania społecznego polskiego stylu komunikacyjnego, oraz (iv) różnorodności form humoru wybranego amerykańskiego serialu komediowego.

Uwaga 1. W propozycji Habilitanta publikacja 4 stanowi analizę obrazowania *gramatycznego*. Tymczasem słowo *gramatyka* nie pada, a jest wyraźnie mowa o obrazowaniu *percepcyjnym* („perceptual imagery (visual, motor, (...) auditory”; s. 179) i o potrzebie uwzględnienia schematów wyobrażeniowych (s. 203). Rozumiem zatem, że ma na myśli mechanizmy, dzięki którym percepcja prowadzi do powstania obrazów mentalnych, które z kolei znajdują swój wyraz w wyrażeniach językowych, w tym: gramatyczne. To zgadzałoby się z tokiem argumentacji w innych publikacjach. Na przykład, w publikacji 6 Habilitant wyróżnia szereg rodzajów metonimii, a jedną z nich nazywa metonimią *gramatyczną* (w odróżnieniu od semantycznej, czy semantyczno-pragmatycznej). Relacje typu DIMINUTIVE FOR AFFECTION, czy DEFINITE FOR INDEFINITE, są zatem przykładami metonimii *gramatycznej* w tym sensie, że struktura/konstrukt/wykładnik gramatyczny (np. zdrobnienie) umożliwiają konceptualizację czegoś innego (np. przywiązanie uczuciowe) bez konieczności przekraczania granic domeny poznawczej, tak jak w przypadku metonimii semantycznej ten sam proces jest możliwy dzięki wyrażeniom leksykalnym (PEN FOR WRITTING).

Uwaga 2. Publikacja 7 jest nieprawidłowo zakwalifikowana do zestawu III jako analiza dowcipu. Habilitant stwierdza w niej konieczność odejścia od dowcipu („jokes”) i poszerzenia pola zainteresowań badawczych o opowiadania („literary short stories”). Pozostaje temu wierny i analizie poddaje wybrane fragmenty opowiadań, m. in. „The Cheery Soul” i „Lord Emsworth and the Girlfriend”. Publikację 7 umieszczam wobec tego w zestawie IV. Za wypełnienie powstałej luki w zestawie III przyjmuję publikacje 4 i 5 z listy publikacji dodatkowych („Załącznik 4”).

2.2 Znaczenie publikacji

Nie zapominając o uwagach w części 2.1 **pozytywnie oceniam wkład i znaczenie publikacji** zgłoszonych przez Habilitanta w ramach osiągnięcia naukowego. Habilitant przedstawia do oceny publikacje zarówno najnowsze (sześć z nich ukazało się w roku 2017), jak i starsze, tj. z okresu zaraz po uzyskaniu stopnia doktora w 2000 roku (najstarsze noszą daty 2001 i 2002, ale w większości przypadków zostały opublikowane w latach 2004-2009). I te nowe, i te starsze, można odnaleźć w każdym z pięciu zestawów składowych cyklu, co uznaję za pozytywny przejaw rozwoju aktywności badawczej Habilitanta w odniesieniu do aparatu konceptualnego (teoria), jak i pogłębiających się analiz materiałowych (praktyka).

Publikacje w pełni uzasadniają cykl także pod względem **doboru i wykorzystania źródeł**. W pierwszym rzędzie swoje badania dr W. Chłopicki opiera na pracach tuzów studiów nad humorem, takich jak Attardo (1994-2017), czy Raskin (1985-1995), przy czym zwraca uwagę Jego krytyczny i kreatywny stosunek do przyjmowanych teorii. Na przykład, w publikacji 4 wnioskuje o poszerzenie teorii Raskin'a i Attardo (GTVH) o mechanizmy kognitywne, w szczególności schematy poznawcze (IS), czego GTVH nie uwzględnia. Podobnie interesująco wygląda publikacja 8 i zawarta w niej polemika Habilitanta z Davies (1978-2016) o to, czy w analizie humoru polskich górali znajdują zastosowanie mechanizmy logiczne (LM), których racji bycia odmawia Davies, a które bez trudu odnajduje Habilitant. Oprócz samych analiz materiałowych/korpusowych za twórcze i oryginalne przyjmuję również propozycję cech dystynktywnych opowiadań humorystycznych (publikacja 9), uznanie roli postaci i wydarzeń występujących w tekstach (publikacje 10 i 12), stwierdzenie związków między mechanizmami humoru i rodzajami tekstów narracyjnych (publikacja 11), czy odniesienie humoru do szeroko rozumianej komunikacji (publikacja 13).

Habilitant swobodnie i kompetentnie powołuje się także na źródła spoza kręgu badań nad humorem. Dotyczy to przede wszystkim dorobku językoznawstwa kognitywnego i kulturowego, oraz dyskursu, ale także pragmatyki i semantyki. Zwraca uwagę osadzenie poszukiwań badawczych w kognitywizmie: w większości publikacji (w ośmiu) czynione są bezpośrednie odniesienia do kognitywistów (m. in. Kovecses, Lakoff, Langacker, Talmy), nie jako źródło drugorzędnej inspiracji, ale pierwszoplanowy aparat metodologiczny.

Jeżeli miałbym wskazać publikacje, które w stopniu najbardziej zasadniczym budują cały cykl i stanowią o jego jakości, byłyby to publikacje 9 i 12 ze względu na innowacyjne aplikacje wybranych elementów aparatów metodologicznych do rozwiązywania zadań

materiałowych, publikacja 11 ze względu na kompetentne opracowanie tematu hasłowego, oraz publikacja 14 ze względu na oryginalne odniesienie materiału źródłowego do bazy teoretycznej.

Nie ukrywam, że na pozytywną ocenę jakości publikacji zgłoszonych w ramach cyklu ma wpływ lektura także niektórych publikacji dodatkowych. Są to publikacje 3-6 („Załącznik 4”), a więc te, które miały ukazać się w roku bieżącym (2019). Rozumiem, że z powodów formalnych Habilitant nie mógł ich przedłożyć do oceny bezpośredniej, niemniej stanowiłyby potężne wsparcie cyklu w odniesieniu do zagadnień dowcipu, dyskursu humorystycznego, i także – pośrednio – pragmatyki językoznawczej.

Uwaga 3. Wśród źródeł, na które Habilitant powołuje się w swoich pracach w związku z analizą materiału języka polskiego, uderza **znikomy udział autorów polskich** (z wyłączeniem publikacji 3), a to właśnie polskiego dorobku badawczego należałoby się spodziewać w pierwszej kolejności – jako stanu badań, jako punktu wyjścia, czy choćby jako punktu odniesienia. Jeżeli **polscy** badacze **polskiego** wycinka językowego, w sensie teoretycznym i materiałowym, pojawiają się, to albo jako dostawcy analitycznego i/lub pogładowego materiału (Sadurski 1993, Januszkiewicz i Rychlewska 2007, Miecugow i Sianecki 2007), albo jako marginalne wtrącenia (Awdiejew, Kwieciński, Gajda, Tabakowska), albo źródło ciekawostek bez znaczenia badawczego dla dalszej argumentacji (Rak 2015, Sikora 2012, Gotówka 2016),¹ ale nie jako badacze, których myśl znajduje bezpośrednie przełożenie na prowadzone analizy i rozwijane refleksje. Powtarzam: zakładam, że jeżeli o języku polskim ktoś w pierwszym rzędzie ma prawo się wypowiadać, to jest to badacz języka polskiego.

Najbardziej niezrozumiałe jest to w kontekście dyskusji nad charakterystyką polskiego stylu komunikacyjnego (publikacje 12 i 14). Nie chodzi o to, że Habilitant przedkłada i egemplifikuje typologie, czy klasyfikacje, autorów niepolskich (Hall, Clyne, Fitzgerald), ale o to, że nie odwołuje się ustaleń poczynionych w zakresie stylistyki języka polskiego przez czołowych polskich polonistów, dla których polszczyzna jest przecież prymarnym przedmiotem zainteresowania badawczego. Nie ma zatem odniesień do prac T. Skubalanki,

¹ Na przykład, kulturemy podhalańskie Raka (2015) nie zostają wykorzystane w dalszej części publikacji 8, tak jak – w tej samej publikacji – identyfikowane przez Gotówkę (2016) podhalańskie poczucie wolności i podzielany przez nadawcę i odbiorcę „wspólny świat” pozostają bez związku z przykładami dowcipów, które po tych twierdzeniach następują.

M. Wojtak, J. Bartmińskiego, A. Markowskiego, D. Zdunkiewicz-Jedynak, K. Handke.

Czyniąc powyższą uwagę jestem świadomy tego, że Habilitant jest anglistą i najczęściej adresuje swoje refleksje do odbiorcy niepolskiego, a zatem rozumiem, że może koncentrować swoją uwagę na autorach niepolskojęzycznych. Niemniej w kontekście rozważań nad językiem polskim spodziewałbym się obecności polskich źródeł w stopniu co najmniej porównywalnym do ich obecności w publikacji 3.

2.3 Struktura i temat cyklu

Gdyby kierować się wskazanym w tytule przez samego Habilitanta ukierunkowaniem odczytania Jego cyklu („Dyskurs humorystyczny – poprzez poziomy i gatunki w stronę komunikacji”), powinno się w Jego publikacjach odnaleźć dowody kompetencji badawczych z zakresu badań nad humorem i z zakresu pragmatyki językoznawczej. Miałby więc Habilitant okazać się humorologiem z zacięciem pragmatycznym. Tyle wynika z tytułu cyklu. I nie ulega wątpliwości, że przedłożone do oceny osiągnięcie naukowe **spełnia zapowiedź tytułu** całego cyklu publikacji, ale **oferuje także znacznie więcej**. Chcę przez to powiedzieć, że ze szkodą „dla sprawy” Habilitant niepotrzebnie zawęża zakres oceny do humorologii i pragmatyki, czyniąc z tej drugiej – znowu niepotrzebnie – punkt docelowy swojego rozwoju badawczego. Dwie poniższe uwagi mają zatem charakter apologii, raczej niż recenzji, tego, co w cyklu można odnaleźć wbrew minimalistycznym spodziewaniom samego Habilitanta.

Uwaga 4. W kontekście uwagi 2 zestaw III składa się teraz tylko z jednej publikacji (8), a zestaw IV aż z czterech (7, 9, 10, 11). Oznacza to, że z tytułowych „gatunków” (patrz tytuł cyklu) mamy jedną publikację o dowcipach i cztery o (literackich) opowiadaniach humorystycznych. To znacząca asymetria. Ale po lekturze całego cyklu nie mam wątpliwości, że nie o „gatunki” Habilitantowi chodzi, ile o – co stwierdza kilkakrotnie w różnych publikacjach (np. 7 i 11) – **rozszerzenie pola zainteresowań** z tekstów krótkich (np. dowcipy/„jokes”) na teksty dłuższe (np. opowiadania/„stories”). Co więcej, te drugie składają się nierzadko z małych/krótkich form, które mogą przypominać dowcipy, lub stać się dowcipami, a te pierwsze mogą wchodzić w skład dłuższych wypowiedzi, takich jak opowiadania. Gwoli ścisłości, publikacja 8 nie jest jedyną, w której Habilitant zajmuje się dowcipami, bo te znaleźć można także – i to w znacznej ilości – w publikacjach 4, 5, 6, czy 15, tak jak analizy elementów opowiadań występują również poza oryginalnym zestawem IV (np. publikacje 2, 7). I wreszcie, wewnętrzny podział cyklu sugeruje jedynie dwa gatunki

humoru (dowcip w zestawie III i opowiadanie w zestawie IV) jako przedmiot zainteresowań Habilitanta, podczas gdy jest ich znacznie więcej, w tym anegdota, rozmówka, komentarz. A zatem dostrzegam potrzebę uwzględnienia – w podziale cyklu na zestawy – **pełnej gamy gatunków humoru**, jakie Habilitant poddaje analizie w swoich publikacjach, a ponieważ to jest niemożliwe ze względu na częste współwystępowanie różnych gatunków w tych samych publikacjach, zrezygnowałbym z prób takiego (gatunkowego) podziału publikacji, i szukałbym innego klucza do wyznaczenia optyki cyklu.

Uwaga 5. Jeżeli wewnętrzny podział cyklu nie oddaje pełnych możliwości badawczych Habilitanta w odniesieniu do gatunków humoru (uwaga 4), to tytuł cyklu nie odzwierciedla Jego pełnych kompetencji metodologicznych. Jak stwierdziłem powyżej, w publikacjach jest więcej niż Habilitant-humorolog i Habilitant-komunikolog, a tyle jedynie widać w tytule cyklu. Chodzi o to, że ponad połowa zgłoszonych publikacji nawiązuje do językoznawstwa kognitywnego, a niektóre także do językoznawstwa kulturowego. Szkoda, że Habilitant do tego nie przyznaje się w tytule cyklu, i punkt docelowy swoich badań ogranicza do pojęcia komunikacji. W istocie komunikacja nie jest jakimś szczególnym zwieńczeniem dorobku Habilitanta, bo jej elementy występują w różnym stopniu i pod różnymi postaciami w zasadzie we wszystkich 15 publikacjach, choćby w takim sensie, że żeby dane wyrażenie językowe stało się częścią dyskursu humorystycznego musi zostać (za)komunikowane. Dowcip nie jest dowcipem dopóty, dopóki ktoś go nie uzna za śmieszny, czy zabawny, a to może uczynić dopiero wtedy, kiedy domniemany dowcip zostanie wypowiedziany lub przeczytany, czyli zakomunikowany.

Ponieważ w propozycji Habilitanta widzę równie duży **potencjał kognitywny i kulturowy**, co i komunikacyjny, myślę, że – w kategoriach roboczych – można cały cykl opatrzyć tytułem „Humor w kontekście/perspektywie uwarunkowań poznawczych, kulturowych, i dyskursywnych”, co – w mojej ocenie – znacznie pełniej oddaje kompetencje Habilitanta i istotność badawczą przedłożonego cyklu publikacji.

3. Ocena aktywności naukowej

Przedmiotem oceny jest rozległa (krajowa i międzynarodowa) działalność naukowo-badawcza, dydaktyczna, oraz organizacyjna. W stosunku do dorobku przed uzyskaniem stopnia doktora (lata 1988-2000), aktywność zgłoszona do oceny obecnie jest **zwielokrotniona**, wymiennie wzbogacona o nowe materiały, metody analizy, i formy

współpracy, oraz pod wieloma względami **wyróżniająca** się, jeśli nie **wybitna**.

W aspekcie ilościowym aktywność naukowo-badawcza po roku 2000 obejmuje około 60 publikacji, w tym niemal 40 artykułów i rozdziałów (do roku 2000 było ich kilkanaście), redakcję i współredakcję 25 publikacji (do roku 2000 nie było takiej aktywności), w tym 4 tomy międzynarodowej serii wydawniczej i 4 numery czasopism, 9 recenzji w czasopismach typu Impact Factor (do roku 2000 – 4 recenzje w czasopismach z listy filadelfijskiej), udział w ponad 60 konferencjach (do roku 2000 – kilkanaście konferencji), oraz kilkadziesiąt tłumaczeń prac naukowych (do roku 2000 było 10 współtłumaczonych publikacji książkowych).

Z tych danych wyłania się obraz badacza, który oprócz prowadzenia własnych badań z wyraźnie zaznaczoną optyką naukowego rozwoju, umożliwia je innym, redagując i współredagując publikacje zbiorowe, recenzując, i tworząc platformy wymiany myśli badawczej. Wkład redakcyjny w powstanie 25 publikacji zbiorowych należy uznać za **imponujący**. W tym wymiarze obecność Habilitanta w polskim i międzynarodowym życiu naukowym jest **nie do przecenienia**. Składa się na to m. in.

- udział w wydawaniu międzynarodowej serii *Humour and Culture*,
- redagowanie międzynarodowych monografii wieloautorskich (*Estonia and Poland; Cultures in Dialogue*),
- powołanie i redagowanie – jako jeden z trzyosobowego międzynarodowego zespołu redakcyjnego – międzynarodowego czasopisma *European Journal of Humour Research* (indeksowany w Scopus),
- redagowanie czasopisma *Tertium* i – jako redaktor naczelny – *Półrocznika Językoznawczego Tertium* (zakwalifikowany do wsparcia ministerialnego w ramach programu "Wsparcie dla czasopism naukowych"), przewodniczenie Zarządowi „Tertium”,
- organizacja 10 konferencji „Tertium” z cyklu „Język trzeciego tysiąclecia”, oraz organizacja 9 konferencji międzynarodowych, w tym spotkania International Society of Humour Studies (2012),
- praca w Komitecie redakcyjnym czasopisma *Humour* (lista filadelfijska),
- udział w pracach Zarządu (2006-2009) i jako Prezes (2018-2019) International Society of Humour Studies,
- udział w międzynarodowych projektach badawczych „Kreatywność i tradycja...” (1/2010-2012) oraz „Tworzenie ram...” (1/2016-2018),
- udział w międzynarodowym projekcie „The Language of Cyberbullying...” (2018-

2020),

- wygłoszenie wykładów w 5 uniwersytetach na Tajwanie w ramach grantu przyznanego przez Chiny (2012),
- czynny udział w ponad 60 konferencjach naukowych w 17 krajach,
- wygłoszenie wykładów w ramach międzynarodowych szkół letnich (Tartu, Magdeburg, Sankt Petersburg, Krosno),
- pełnienie 9 różnych funkcji w związku z prowadzoną działalnością badawczą, organizacyjną i dydaktyczną,
- tłumaczenie kilkudziesięciu prac naukowych (we współpracy z m. in. MCK, PWN, Vistulana).

Równie przekonująca jest aktywność dydaktyczna, z czego na podkreślenie zasługuje promocja około 100 prac magisterskich i licencjackich, zaangażowanie promotora pomocniczego w jednym przewodzie doktorskim (Opole, 2017), i recenzenta w drugim (Leuven, Belgia, 2007).

4. Podsumowanie

Przedłożone do oceny osiągnięcie naukowe oraz działalność naukowa, organizacyjna, i dydaktyczna wskazują na pełną **dojrzałość** i **samodzielność** badawczą i zawodową dra Władysława Chłopickiego, zarówno w wymiarze prezentowanych analiz, refleksji, i dokonań, jak i ze względu na perspektywę dalszego rozwoju. W związku z powyższym zwracam się z do Rady Wydziału Filologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego z wnioskiem o **przyjęcie** osiągnięcia naukowego i aktywności akademickiej Habilitanta oraz **nadanie** mu stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie językoznawstwo.

Lublin, 6 maja 2019r.

Dr hab. Przemysław Łozowski, prof. UMCS